

Nr 405

Av herr Ewerlöf m. fl., om ökat anslag till anordnande av repetitionsövningar under budgetåret 1956/57, m. m.

Den del av den svenska nationalinkomsten, vilken tages i anspråk för försvarsuppgifter, framstår vid internationella jämförelser som begränsad.

Sverige har valt att stå utanför atlantpaktsländernas försvarssystem. Trots att flertalet fria europeiska stater genom denna försvarssamverkan i olika former erhåller icke oväsentliga bidrag från U.S.A. till sitt försvar, ligger deras egna försvarskostnader relativt sett i regel högre än de svenska. Öststaternas faktiska militärutgifter är endast delvis kända. Att de oaktat den lägre allmänna standarden även absolut sett lägger tyngre bördor på människorna än dessa måste bära i något västeuropeiskt land kan emellertid konstateras.

De svenska försäkringspremierna för nationellt oberoende och utrikespolitisk handlingsfrihet — försvarsutgifterna — har under en period på tre år kunnat hållas oförändrade, även i kronor räknat. Under denna period har löne- och prisutvecklingen minskat värdet av varje krona särskilt starkt för försvaret. En mycket snabb militär- och vapenteknisk utveckling har ställt växande krav på intensifierad och rationaliserad utbildning, omsättning av materielen och kostnadskrävande förändringar i den framkommande materielens konstruktion och utformning. Försvarskostnaderna måste alltså anses ha sjunkit i förhållande till nationalinkomsten, till de samlade offentliga utgifterna och till de anspråk en delvis ny teknik ställer.

Mot denna bakgrund måste regeringens förslag att hösten 1956 och våren 1957 inställa repetitionsövningarna ses. Som enda skäl för detta förslag har nämligen åberopats att ofrånkomliga automatiska utgiftsökningar icke kunde tillåtas slå igenom på försvarshuvudtiteln på grund av »nuvarande ekonomiska läge».

Såväl ögonblickets ekonomiska läge som tendenserna i detta och i statsutgifternas hittillsvarande och troliga utveckling manar förvisso till återhållsamhet med åtgärder som i sista hand belastar skattedragarna. Även om försvarsutgifterna i den bemärkelsen intar en särställning, att deras allmänna höjd bestäms av ett internationellt läge, över vilket vi har ringa inflytande, måste de naturligtvis komma med i bilden då avvägningarna görs mellan offentliga åtaganden och medborgarnas resurser. I den meningen är emellertid försvarets kostnadsfråga föremål för utredning. Denna utredning väntas resultera i förslag redan till nästa års riksdag.

Det måste alltså vara för det närmaste budgetåret speciella omständigheter, som föranlett regeringsförslaget om de inställda repetitionsövningarna.

Om detsamma genomföres leder det ju också endast till en tillfällig utgiftsminskning på vilken inget förslag om skattelättnader kan byggas.

De egentliga statsutgifterna beräknas komma att stiga med 7,7 % från nu löpande till nästa budgetår, försvarskostnaderna med 2,7 %. Vid repetitionsövningar i full skala skulle försvarets utgifter ha gått upp mellan de båda åren med 6,1 %. Även under denna förutsättning skulle alltså försvarskostnaderna ha sjunkit i förhållande till de övriga utgifter, för vilka medborgarna bindes genom statens åtgöranden.

På detta sätt belyst förefaller det skäl som anförts för regeringens förslag förlora det väsentliga av sin tyngd. Så blir än mer fallet om dess konsekvenser bedöms, inte minst mot de uppgifter systemet med krigsförbandsvisa repetitionsövningar har avsetts skola fylla i den svenska försvarsorganisationen. Utgångspunkterna bör då vara fyra för vårt försvar betydelsefulla förhållanden:

1) Vårt land måste ha snabbt mobiliserbara försvarsstyrkor, som omedelbart kan sättas in mot en angripare, då vi helt saknar stående beredskapsförband.

2) Vår utbildningstid är i förhållande till den i värnpliktsarmén allmänt gängse mycket kort.

3) Vår knappa tillgång särskilt på dyrbarare materiel gör det nödvändigt att till det yttersta utnyttja vad vi har, vilket förutsätter intimt samspel mellan personella och materiella försvarsresurser.

4) Tillgången på yrkesbefäl är i förhållande till behovet vid mobilisering starkt begränsad. Därav följer ett stort behov av värnpliktigt befäl med god utbildning och träning.

De krigsförbandsvisa repetitionsövningarna har till syfte att samtrimma krigsförbanden till enheter, som omedelbart efter mobilisering är användbara för sina krigsuppgifter. Utan repetitionsövningarna kan en värnpliktsarmé som vår icke få en rimlig krigsberedskap. Under repetitionsövningarna erhåller de värnpliktiga också grundläggande förbandsutbildning. Denna medhinner icke under de 10 månadernas första tjänstgöring, vilken främst går ut på att ge den personliga utbildningen. Det är vidare nödvändigt att de värnpliktigas kunskaper uppfriskas samt att de göres förtrogna med nya vapen och ny stridsteknik, som den tekniska utvecklingen framtingar i snabb takt. Särskilt viktig är den sistnämnda utbildningen för befälet som till nära 90 % utgöres av värnpliktiga. Vid repetitionsövningarna äger dessutom den omskolning rum, som är nödvändig för att den del av landets personalresurser, som kan ställas till arméns förfogande, skall kunna rationellt utnyttjas för de uppgifter den operativa målsättningen gör ofrånkomliga. Om denna operativa målsättning — att hela landet skall försvaras — råder som bekant ej delade meningar.

Det var 1948 års värnpliktskommitté som — enhälligt — föreslog övergång till nuvarande system med krigsförbandsvisa repetitionsövningar. Kommittén konstaterade, att repetitionsövningarna ur militär synpunkt icke kan äga rum nog lätt på varandra men att andra skäl, framför allt de ekono-

miska, drar en praktisk övre gräns för inkallelsefrekvensen. Å andra sidan anförde kommittén, att rent militära förhållanden sätter en bestämd gräns, som icke kan underskridas, utan att hela syftemålet förfelas. Intervallet mellan övningarna bedömdes icke böra överstiga sex år. Bli tidsmellanrummet längre kommer antalet omkriagsplaceringar vid förbanden att bli alltför stort. Den stomme av samövad personal, som måste finnas i varje krigsförband för att det omedelbart skall kunna utnyttjas för sin krigsuppgift, blir därmed för liten. Även kraven på uppfriskade kunskaper och på utbildning med ny materiel och stridsteknik fann kommittén tala för ett högsta tidsintervall om sex år. Det krigsförbandsvisa repetitionsövnings-systemet är också nu uppbyggt med sex års intervall. Armén är uppdelad i sex repetitionsövningsomgångar. Indelningen är gjord så att varje omgång är fördelad över hela landet, varigenom utbildningsorganisationen bäst utnyttjas och lokala störningar i näringslivets arbetskraftstillgång i möjligaste mån undviks.

Medan sålunda själva krigsförbanden fullgör repetitionsövning vart sjätte år är den värnpliktige personligen endast skyldig att fullgöra tre repetitionsövningar under sin 27-åriga tjänstetid, d. v. s. vart nionde år. Principen för den värnpliktiges krigsplacering är därför: han krigsplaceras så, att han fullgör sin första repetitionsövning högst tre år efter avslutad första tjänstgöring. Den andra repetitionsövningen fullgöres vid samma förband sex år senare. Efter ytterligare sex år överföres den värnpliktige — vid omkring 35 års ålder — till personalreserven. Vid omkring 38 års ålder krigsplaceras han vid ett lokalförsvarsförband och fullgör sin tredje repetitionsövning där. I samband därmed äger omskolning rum. Denna omskolning är den värnpliktiges första utbildning för sin slutliga krigsbefattning i t. ex. underhållsförband, territoriellt luftvärn och andra lokalförsvarsförband. Sex år efter tredje repetitionsövningen överföres den värnpliktige på nytt till personalreserven.

Möjligheterna att effektivt tillämpa detta krigsplaceringssystem beror naturligtvis av personalreservernas storlek, men uppenbart måste vara att rubbningar i tidsrytmen försvårar systemets tillämpning. För att det skall fungera på avsett sätt måste utbildningen få ske efter den planläggning som ligger till grund för själva systemet. Improvisationer i utbildningsavseende skapar avbrott i planeringen. Därtill kommer att den värnpliktige är orienterad om vilken förbandsgrupp han tillhör och planlägger sin civila verksamhet därefter. Utebliven inkallelse vid ordinarie, förutsedd tidpunkt är därför icke nödvändigtvis en fördel för honom, då han måste räkna med att den kan resultera i en förnyad inkallelse vid senare tidpunkt som är mindre lämplig.

Det är i främsta rummet armén, som drabbas av de konsekvenser av mera omedelbar natur till vilka ett beslut att inställa repetitionsövningarna under närmaste budgetår måste leda. Dess förmåga att fylla sina uppgifter enligt den operativa planläggningen utsättes för allvarliga påfrestningar.

En väsentlig del av krigsförbanden får ej den samövning som är ofrån-

komlig för deras samtrimning till effektiva enheter. Därmed blir de omedelbart efter mobilisering icke användbara för de uppgifter för vilka de organiserats. Om de likväl insättes kommer de att lida stora förluster. De kan icke anses motsvara de krav som planläggningen av det samlade försvaret förutsätter.

De värnpliktiga som skulle ha fullgjort sin första repetitionsövning får över huvud taget icke sin grundläggande förbandsutbildning.

Utbildning i modern stridsteknik kan icke ges de värnpliktiga som undantages från repetitionsövningarna. Detta är särskilt olägligt för det värnpliktiga befäl som berörs, vilket fyller det långt övervägande antalet befälsuppgifter vid förbanden.

Sedan repetitionsomgången sist var inkallad har flertalet av dess förband utrustats med ny materiel i betydande utsträckning. Som exempel på sådan kan nämnas närpansarvärnsvapen, radio- och radarmateriel. Olägenheterna av att soldater och förband icke utbildas med denna materiel är uppenbara.

De värnpliktiga, som i samband med tredje repetitionsövning skulle ha omskolats och krigsplacerats vid underhållsförband, territoriellt luftvärn för hemortens försvar och övriga lokalförsvarsförband, får icke denna omskolning och således ej nödvändig utbildning. Dessa förband måste därför få luckor i sin personal, vilket måste bedömas synnerligen allvarligt. Särskilt klart framstår detta om man betänker att dessa underhållsförband delvis betjänar samtliga försvarsgrenar. Lokalförsvarsförbanden, som rekryteras av närboende värnpliktiga, är avsedda för det omedelbara gränsförsvaret. I skydd av dessa förband skall fältförbanden genomföra mobilisering och uppmarsch.

En avvägning mellan de tillfälliga statsfinansiella fördelar till vilka ett ingrepp i försvarets utbildningssystem leder och de bestående nackdelar som följer därav borde ge till resultat att repetitionsövningarna även under våren 1956 och hösten 1957 finge anordnas i regelmässig omfattning. Då de politiska förutsättningarna för en sådan — rationell — ståndpunkt uppenbarligen inte föreligger framstår det som angeläget att undersöka huruvida någon utväg finns att begränsa skadeverkningarna av ett sådant ingrepp, vilket självfallet betyder att själva ingreppet måste begränsas.

Att årligen inkalla avsevärt mer än en repetitionsomgång möter på grund av utbildningsorganisationens begränsade kapacitet svårigheter. Därför kan inte denna utbildning skjutas över på ett annat år. Vid en tillspetsning i läget blir begränsningen i utbildningskapaciteten än mer påtaglig. Vid allmän mobilisering kan en efterutbildning endast genomföras efter avsevärd tid. Vid sådan tidpunkt är nämligen det aktiva befälet krigsplacerat vid de krigsorganiserade förbanden. Någon särskild utbildningsorganisation står sålunda icke till förfogande.

Det är nödvändigt att redan nu vidtaga sådana åtgärder, att det under de närmaste åren verkligen blir möjligt att inkalla samtliga »överhoppade» förband till repetitionsövning. Detta kan endast ske om repetitionsövningar får äga rum i begränsad utsträckning under budgetåret 1956/57. Antalet för-

band i årets repetitionsövningsomgång, som icke inkallas, måste minskas så att möjligheter finns att kalla in dem tillsammans med de närmaste årens ordinarie repetitionsövningsomgångar utan att utbildningsapparaten frestas över bristningsgränsen. Olägenheterna som följa av en ökad belastning på utbildningsorganisationen kan därigenom visserligen icke helt undvikas, men de blir självfallet mindre.

Det synes självklart att de förband, som skall nyorganiseras med redan anskaffad ny materiel, d. v. s. två kårdivisioner och ett milo-kabelkompani, i första hand bör ifrågakomma för inkallelse under nästa budgetår. Vi har funnit att de värsta olägenheterna för krigsorganisationen i övrigt drabbar de förband, som främst består av omskolad personal. De omedelbara skadeverkningarna blir störst vid dessa. Utebliven repetitionsövning innebär, att vakanser uppstår i förbanden. Årets omskolningsbehov har av chefen för armén uppgivits till ca 15 000 man. Det är uppenbart att omskolningen för att ge full effekt måste äga rum krigsförbandsvis. Som tidigare anförts är lokalförsvarsförbanden lokalt rekryterade och har därför korta mobiliserings-tider. De skall vid flygfält, hamnar, kuster och gränser bland annat skydda fältförbandens uppmarsch. Det är uppenbart att deras möjligheter härtill ökas om de i fred övats på sina grupperingsplatser. En del av tiden för repetitionsövningarna användes just för sådan övning. Kravet på hög beredskap hos lokalförsvaret skärper behovet av att omskolningen får äga rum krigsförbandsvis. Den personalstyrka, som då kommer att inkallas, torde uppgå till något över 20 000 man.

Det torde vidare finnas ett begränsat antal förband, som tillförts ny materiel i sådan omfattning, att behovet av repetitionsövning är särskilt påtagligt. Det bör ankomma på de militära myndigheterna att ange dessa, dock inom en sammanlagd personalram av ca 25 000 man och till en högsta sammanlagd kostnad av 25 miljoner kronor.

Av 1956/57 års repetitionsövningsomgång skulle då återstå ca 55 000 man, som icke repetitionsövats. Under de närmaste åren därefter bör medel ställas till förfogande så att även dessa kan inkallas.

Under återopande av vad vi här anförts hemställer vi,
att riksdagen måtte

a) besluta att för anordnande av repetitionsövningar under budgetåret 1956/57 utöver vad i statsverkspropositionen föreslås anvisa ett belopp av 25 miljoner kronor,

b) uttala, att de krigsförband, vilkas repetitionsövningar inställes hösten 1956 och våren 1957, bör inkallas till sådan övning budgetåren 1957/58—1959/60 utöver ordinarie repetitionsomgångar.

Stockholm den 26 januari 1956

K. G. Ewerlöf

Ebon Andersson

E. Birke

Axel Mannerskantz

Carl Eskilsson

Gustaf Velander